

שיעורו של מורנו הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל

פרשת שלח - תשד"מ

אנחנו נמצאים בימים הנשגבים ביותר של כלל ישראל מאז היותו לגוי. אלו הם ארבעים הימים משבועות ועד י"ז בתמוז שבהם אנו עדיין בתוך המצב של "נעשה ונשמע". עד לחטא העגל, שעל זה נאמר: "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", אותם כתרים שקשרו לנו בזמן שאמרנו "נעשה ונשמע", התפרקו. כמו שכתוב בלשון חז"ל (שמות רבה כז, ט) אחרי שעשו את אותו מעשה – חטא העגל, אמר להם הקב"ה: שברתם "נעשה", היזהרו ב"נשמע". זה היה קלקול באותה דרגה שנקראת "נעשה ונשמע". שברתם "נעשה", היזהרו ב"נשמע".

צריך להבין.

פשוטם של דברים שנלקחה מאתנו המעלה הזאת, כמו שכתוב: "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", היינו שאין לנו אותה יותר. מכאן שכאשר מדברים על "נעשה ונשמע" מדברים על עבר. דבר שהיה ואיננו. זה דבר שהוא בוודאי לא נכון.

רבינו יונה בשערי תשובה (שער ב') מונה את הדרכים שמביאות את האדם לתשובה, וזה לשונו: "הדרך השלישית, כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכיחים יקשיב וישמע ויכנע ויחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות, ושלא יגרע דבר מדבריהם. והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול, כי עת אשר יאזין ויסכית ולבבו יבין ושב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה, להיזהר כאשר יזהירו יודעי בינה לעתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ומעת אשר קבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה".

כל מה שהוא עתיד לעשות, הוא קנה את כל זה כעת מיד בשעה אחת. ברגע הקבלה נקנה לו הכל. והמקור לזה אומר רבינו יונה:

"וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא בא, יב כח. שמות יב, כח): "וילכו ויעשו בני ישראל", וכי מיד עשו? והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש? [וזה דבר שנאמר להם בעשירי לחודש] אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד. ואמרו (אבות דרבי נתן פרק כב): כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת. שנאמר (שמות כד, ז): "נעשה ונשמע". ע"כ.

כאן כתוב שאותו עניין שנהג בקבלת התורה כשהתורה התקבלה - נוהג לעולם. מתן תורה לא היה באופן שכל פעם ופעם נאמרו דברי תורה. דברי תורה לא ניתנו בדרך 'אמירה' אלא בדרך 'קבלה' שהיא חלה על כל התורה כולה בבת אחת. קבלנו עלינו את כל התורה כולה יחד.

הכח המיוחד הזה נשאר בנו עדיין, עד שהדבר הזה נוגע לדינא, שכשם שקבלת התורה היתה באופן של "נעשה ונשמע" – שקבלו עליהם לעשות עוד לפני ששמעו - הקבלה הזאת מקנה זכות ונותנת אחיזה בכל הדברים שעתידיים להיאמר.

זה מה שהיה בקבלת התורה. שם לא נאמרה כל התורה כולה. זה לפחות מחלוקת תנאים אם הכל נאמר בסיני. אליבא דרבי עקיבא הכל נאמר בסיני. אבל אליבא דרבי ישמעאל שכללות נאמרו בסיני, ואח"כ זה הלך והתפרט ונאמר הלאה והלאה, עד לסוף ארבעים שנה.

נמצא שכל התורה כולה לא נאמרה בסיני, ובכל זאת זה זמן קבלת כל התורה כולה.

כלומר שנשאר עניין כזה בתורה, לקבל - ומקבלים את כל התורה כולה, וזה נותן לנו אחיזה בכל התורה כולה, בין במה שאנו יודעים ובין במה שאנו עתידים לדעת.

אנו לומדים מכאן שמעשה הקבלה חל על כל התורה כולה, אפילו במקום שבו התפיסה בתורה עדיין לא קיימת. התפיסה היא בדרך "נשמע", לפני ששמענו לא תפסנו, אבל יש לנו תפיסה בתורה שהיא נקראת "נעשה". קבלו עליהם לעשות, והתפיסה הזאת שנקראת "נעשה" נותנת לנו תפיסה ואחיזה בכל התורה כולה. "כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד". יש כאן כבר טעם של עשיה. על ידי הקבלה הדבר הזה כבר נקרא עשוי.

החלק הזה של קבלת התורה, כפי שמבואר בדברי חז"ל, זה לא נלקח מאתנו. עדיין יש לנו את הכח הזה.

יתר על כן, לא רק את עצם הכח של קבלת התורה, אלא זה צריך להיות מכח אותו "נעשה ונשמע" של מעמד הר סיני. היינו קבלו עליהם לעשות – כאן תופסת הקבלה. אין 'קבלה לשמוע' יש 'קבלה לעשות'. לקבל הכוונה – 'לקבל לעשות'. הדין הזה נשאר לדורות. כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת זה דין שנאמר במשנה, וזה נאמר לנו אחרי שנאמר עלינו: "שברתם נעשה", אבל נשאר בנו אותו כח שנקרא "נעשה ונשמע".

כמו שראינו בדברי הרבינו יונה: "ואמרו (אבות דרבי נתן פרק כב): כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת. שנאמר (שמות כד, ז): "נעשה ונשמע" - ביאור הדבר, כי האיש אשר קבל על נפשו בלב נאמן לשמור ולעשות על פי התורה אשר יורוהו ועל פי המשפט אשר יאמרו לו היושבים על המשפט, יש בידו מן היום הזה שכר על כל המצות, על אשר שמעה אזנו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו אזנו עליהם עדנה וצדק לבש, וקנה זכות על הנגלות אליו ועל כל נעלם מעיניו".

זה נקרא 'מעשיו מרובים מחכמתו'.

"וכענין מה שאמרו ישראל בסיני "נעשה ונשמע", שהקדימו קבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה. ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרובים ממה שהוא יודע".

אדם לא יכול לעשות מעבר לידיעתו. אין שום מקום שהעשיה תגיע מעבר למה שאני יודע. המקום שהעשיה תגיע 'מעבר', זה רק עם הכח שנשאר בנו של "נעשה ונשמע".

זה הרי מובן שמה שכתוב בגמרא בזמן שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", ירדו שישים רבוא של מלאכי השרת וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים, אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". כיון שחטאו, נלקחו מהם שני הכתרים גם יחד. הקדמת ה"נעשה" ל"נשמע" מחייבת כתר, אבל איזה כתר מיוחד יש ל"נשמע". אנו חייבים ללמוד מכאן שיש מעלה ב"נעשה" ומעלה ב"נשמע". יש מעליותא ב"נעשה" שהוא קודם ל"נשמע" ויש מעליותא ב"נשמע" שהוא בא אחרי "נעשה".

יש מעליותא גם ב"נשמע", אחרת היה מגיע להם רק כתר אחד על הקדמת "נעשה ונשמע". אם קושרים להם שני כתרים ע"כ שהם קנו לעצמם שתי מעלות. מעלת ה"נעשה" שהוא קודם ל"נשמע", ומעלת ה"נשמע" שהוא בא אחר ה"נעשה".

אם חכמים אומרים שאחרי שעשו ישראל את אותו מעשה, נאמר להם: שברתם "נעשה" הזהרו ב"נשמע", אמנם את שני הכתרים לקחו מאתנו, כי הם חייבים לבוא יחד, אולם אנו יכולים ללמוד מכאן ששברתם את ה"נעשה" הקודם ל"נשמע", אבל הזהרו ב"נשמע" של אחרי "נעשה".

יש כאן מעלה מיוחדת שאותה עדיין לא קלקלנו. שברנו אומנם את ה"נעשה" הקודם ל"נשמע", אבל נשאר לנו עדיין "נשמע" שבא אחר "נעשה".

זו מעלה שצריכים לתת עליה את הדעת. מה זה נקרא "נשמע" שבא אחרי "נעשה", בזמן שאת מעלת ה"נעשה" הקודם ל"נשמע" - אין בידינו.

ידוע בחז"ל שהאדם נעשה בדמות של מעלה. "בצלם אלקים עשה את האדם". החלקים העיקריים הם לפי סדר קומתו של האדם. אותם החלקים שנמצאים בראשו, מה שנקרא כוחות הדעת של האדם. הכוחות של חכמה, השכלה, תפיסה והבנה, כל מערכת הדעת כולה נמצאת בראש.

ישנה עוד מערכת אחת שהיא נקראת המערכת של המידות. מידות והתייחסויות, כגון: אהבה, שנאה, יחס של כבוד, תפיסה של ערך, תפיסה של נעלה ונשגב, הכל שייך למערכת של המידות.

הדעת הנקיה מצד עצמה, תופסת את הדברים קולטת ושמה אותם במקום הנכון. זה כוחה של הדעת.

המערכת של ההתייחסויות, זו מערכת אחרת. בקומה של האדם מקומה בלב. לב אוהב, לב שונא, לב מתייחס.

ישנו עוד חלק אחד עיקרי בקומת האדם, זה החלק שבו נמצא הכח שמתרגם את כל הדברים של המערכות העליונות יותר - למעשה. הוא מוציא אותם לפועל בפעולות.

כל פעולותיו של האדם נובעות משם.

כשמדובר על אדם שעושה מעשים בלי דעת, כלי המעשה פועלים כדבר נפרד בפני עצמו.

כך פועל אדם ישן. אדם ישן פטור על נזקים. אין עליו את הדין של 'אדם מועד לעולם'. הוא לא אחראי על מה שהוא עושה בתור ישן. הוא אחראי רק לא לשכב לישון במקום שיכול לגרום נזק.

אם הוא שכב לישון - לדעת רוב הראשונים - ויצא ממנו נזק, הוא לא אחראי. אע"פ שאדם מועד לעולם אבל יש גבול. זה רק למעשים שהוא עושה כאדם, מעשים כאלה הוא לא עושה כאדם. אלו הם כלי המעשה בלבד שנשארו ערים והם פועלים, והפעולות האלה הם פעולות רפלקטיביות. זו פעולה של כלי המעשה בלבד, בלא שום דבר ששייך למערכת הדעת.

מה מחייב. מה הכח שמעביר את הדעת אל המעשה.

הדעת, היא דעת נקיה ומספיקה לעצמה, ודי בה מצד עצמה. יש בה מערכת שלימה של דברים מתוקים ודברים מרים, ישנם מחשבות נשגבות וישנם מחשבות נקלות. זו מערכת סגורה שמספיקה לעצמה. ישנם דברים בדעת שנתפסים כדברים יפים ויש דברים שנתפסים כמכוערים.

מצד מערכת הדעת אין שום תביעה להוציא את הדברים האלה אל הפועל. להיפך, בעולם ההווה אנשי הדעת בעולם בורחים ממעשה. מעשה מפריע. המעשה פוגם בעדינות ובנשגבות של מערכת הדעת בעצמה.

מאיפה הדברים משתלשלים והולכים עד לקראת מעשה. כך זה גם במערכת המידות. אבל אותה אנו מבינים יותר. אם אדם אוהב דבר מסוים, אז אנו יותר תופסים שהוא הולך ועושה. אבל באמת שגם זה תמוה, כי האהבה מספיקה לעצמה.

יש כח נוסף שמעביר את זה אל כלי המעשה, ומתוך כך אל דבר נאהב - רצים, ומדבר שנאוי – בורחים, ואל דבר נשגב - מתייחסים, שוב, בהתייחסות מעשית מסוימת. התייחסות של ביטול, של כבוד ודרך ארץ, והדברים האלה באים לידי ביטוי בכלי המעשה.

אבל אין שום דבר מחייב מצד המידות בעצמם. הלב בעצמו. רחוק יותר זה כוחות הדעת ושם הקושי מובן יותר. מה לדעת ולמעשה? איך הדברים משתלשלים ויורדים עד לעשייה? זה הרי מובן מאליו ויודע כל אדם, שהעשייה היא תוצאה ישירה לאותה תפיסה. התפיסה הולידה יחס, והיחס מוליד מעשה. מה מחייב? מהיכי תיתי?

הדברים מבוארים בראשונים ששמו של הכח הזה הוא האדם. האדם בכללותו. האדם כולו, הוא נקרא המערכת שמעבירה מדבר לדבר ומביאה אותו למעלה ועד למטה. היא כוללת את הדברים כולם ומעבירה אותם מכוחות הדעת והתפיסה שהם מופקעים לגמרי ממעשה, והכח הזה הלא נח ולא שוקט עד שהדברים יוצאים לפועל ובאים לידי ביטוי במעשה.

הדבר הזה נקרא האדם. זה כולל את כל הכוחות האלה כולם. צריך לתת שם לכח הזה. איך צריכים לתפוס מהו הקו שמחייב את השתלשלות הדברים מגובה כזה, עד למערכת שאפשר לקרוא לה אפילו מערכת של אנטי-דעת.

במה הדעת מוצאת סיפוק בפעולה ובמעשה. הדעת משתעשעת שם למעלה במיני מחשבות ותפיסות של דברים, בבנין בניינים לתפארת. מה למעשה קטן ועלוב ולדעת. אין לו ולדעת ולא כלום. איפה נמצא הכח הזה שמחייב.

באמת שהכח הזה – זה שמו. הכח הזה נקרא 'כח החובה'. האדם כאדם, עצם שמו של האדם הוא יצור מחויב, והמחויב זה דבר שהוא מחוץ לכל המערכות כולם. זה עובר על פני כל המערכות יחד. להיות מחויב זה לא דבר ששייך במסוים לדעת, לכלי המידות או לכלי המעשה, זה שייך במסוים לצורת האדם. האדם הוא מחויב. נתבונן בדברים כדרכנו מהבחינה של הלשון. נראה כמה נפלאה לשון הקודש.

סדר נזיקין כולו בנוי על 'חייב', ומה שעומד כנגד 'חייב' זה 'פטור'. נבדוק מה שורשה של המילה 'פטור'.

המילה 'פטור' כתובה גם בתורה שבכתב. כתוב בספר דברי הימים (ב' כג, ח): "כי לא פטר יהוידע הכהן את המחלקות". הוא לא פטר את המשמרות אחרי הרגל להיות במקום מסוים. זו מילה בתורה שבכתב.

אנו יודעים ששורש המילה הזאת כמו שמצוי הרבה בתורה, כמו "פטר רחם", או "פטר מים ראשית מדון". כל 'פטר', לעולם משחרר לחץ. ישנו דבר שהוא סגור בפנים, שם הוא מתפתח ושם הוא נמצא והוא לוחץ לצאת.

'פוטרי' הכוונה שאותו לחץ שנמצא בפנים משתחרר. אנו תמיד מדברים על כך – וזה כתוב בראשונים - שהמילה 'חובה' שורשה בחבוי, מה שנמצא בהעלם. מה שעומד כנגד חובה לעולם הוא גילוי. כך זה 'פירעון'. המילה 'פרוע' זה מילה של גילוי, וכך זה 'פוטרי' שעומד כנגד 'חובה'. תחושת החובה היא תחושה של לחץ, וזה לחץ שנמצא תמיד בפנים וכשפותחים ומשחררים לחץ, אז זה כמו שכתוב בגמרא בדקא דמיא, והגמרא מדמה לזה את הפסוק "פוטרי מים ראשית מדון", והכוונה שהוא משחרר את הלחץ של המים על הסכר, ופותח פתח וכך המים יכולים לצאת ומשתחרר הלחץ. "פטר רחם", זה מה שפוטרי את הרחם. 'פוטרי' לעולם, כל 'פטירה' שהיא, היא תמיד חייבת להיות פתיחה של דבר שהיה סגור בתוך מערכת מסוימת וזה השתחרר. כך זה גם 'מפטיר'. סוף. 'הפטרה'. מי שרוצה להתבונן בעומק, כמה נשגבה לשון הקודש. "פטר רחם" כאשר הוא בפנים שם הוא צומח וגדל וכאשר הוא יוצא לאויר העולם הוא "פטר רחם". ישנם יצורים נבראים שלא גדלים בצורה הזאת. אלה יצורים שנקראים 'פטריות', עליהם מברכים 'שהכל נהיה בדברו'. כך כתוב בברייתא בברכות. שמם הוא 'פטריות'. למה הם נקראים כך? משום שכל מהותם זה מצב של פטור. מעולם לא היתה כאן חובה שנפטרה. הם מלכתחילה מאוירא קא רבו. הם מעולם לא היו בפנים. מעיקר מהותם הם מלכתחילה פטורים. הדין הוא באמת שהם לא נקראים 'גידולי קרקע' ומברכים עליהם 'שהכל נהיה בדברו'. בתנ"ך יש הרבה לשון של "פיתוח חותם". מן ציור שמציירים אותו על דבר מסוים. אפשר לקרוא לו "פיתוחי חותם" או "פְּטוּרֵי צָצִים". זה נקרא בשני השמות גם יחד. בבנין הבית בספר מלכים כתוב שעשו שם "פְּטוּרֵי צָצִים" ומבאר הרד"ק שזה כדרך "פיתוחי חותם". דבר שנפתח ויוצא מתוך הדבר בעצמו, וכל דבר שיוצא מתוך הדבר בעצמו שמו הוא "פיתוחי". כך זה גם בשפה של היום, או "פְּטוּרֵי". נמצא אם כן שהחובה היא הדבר שחבוי בפנים והוא הדבר המנחה ומדריך. מי שנפטר מזה, שחרר את אותו דבר ועכשיו הוא פטור. הכח הזה שנקרא חובה, זה דבר שצריך להבין זה דבר שנמצא באדם באותו מקום ששם נמצא האדם השלם בכלליותו. החובה זה הדבר שעובר כבריח התיכון וזהו הקו שעובר אצל האדם מעבר לו בגובה, עד למעבר לו למטה. ולכן זהו הקו שמעביר את כל הדברים ומוציא אותם לפועל במעשה. זהו הקו שנקרא 'חובה'. זהו הקו שנמצא בפנים. בשבילנו ההרגשה של חובה, זו עיקר צורתו של האדם. האדם שמרגיש את עצמו פטור, אז הוא פטריות... לא נאמר עליו מה שנאמר על אדם. כך מציאותו. האדם הוא מחויב, ומחויב הכוונה שיש מישהו שמחייב אותו שעומד מעבר לו והוא מחויב להוציא משהו מעצמו – שוב מעבר לו. זהו דבר שעובר את האדם. זה מתחיל מעבר לו, ונגמר מעבר לו. בתוך הקו הזה של החובה – שם נמצא האדם. מחייב אותו מה שמעבר לו, ולכן הוא חייב לעשות.

לולא שהיה כאן משהו באדם שהוא עובר אותו, המעשה לעולם לא היה מתבצע, כי המעשה תמיד הוא יציאה מגדרו של האדם. האדם תמיד טוב לו בעצמו. די לו בעצמו.

מכיון שלמדנו מדברי הראשונים שהקו שקושר את כל המערכות האנושיות כולם, זה האדם עצמו, כל צורת האדם עצמה בכולליותו, אנו צריכים ללמוד מכאן שהאדם זה 'חובה', אדם זה 'מחויב' ומבחינה אחת אלה הם שמות נרדפים. האדם נברא יחידי והוא המחויב היחידי בעולם, ועניינו של האדם זה בהיות מחויב.

המשא ומתן הראשון שהיה עם האדם אחרי שהוא נברא, זה: "ויצו ה' אלקים את האדם". הוא מצווה. הוא מחויב.

המצווה תופסת וחלה. זה לא פירוש שהמצווה מחייבת. כל חובה שבאה מחוץ לאדם, זו לא חובה אמיתית. אני עושה כי אחרת יכו אותי. ההוא יותר חזק ממני, אבל זה לא מחייב אותי.

אם כתוב "ויצו ה' אלקים את האדם", ציווי תופס אצל מחויב. מי שמחויב מגלים לו את חובתו.

'האדם המחויב' ו'האדם הפטור' אלה הם שתי מערכות שונות. האדם המחויב אז באותם מעמקים יש לו שורשים ויש לו פירות, ומנגד פטריות אין להן שורשים.

'האדם המחויב', החובה תמיד קודמת לכל המערכות כולם. כל המערכות כולם נשזרות על הקו הזה. זהו עצם עצמו של האדם. כאן נמצא האדם בעצמו.

כל המערכות כולם נסדרות על החוט הזה, וזה הקו ששזור את כולם ביחד. החובה לעולם קודמת.

כל מי שהחובה לא קודמת אלא שביסודו הוא 'פטור', אז אין תקוה. לא יצמח ממנו שום דבר.

המעשים נקראים 'פירות', כמו שכתוב בהרבה מקומות, כגון: "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו". המעשים כולם נקראים פירות יש פירות – ענבים, ויש 'פירות באושים'.

בראש וראשונה אם רוצים פירות, אז חייבים להיות ולהימצא בתוך המהלך הזה.

התהום של ההבדל שבין אדם מחויב ואדם פטור, שעל אדם מחויב חלה התורה. התורה היא כולה חיוב. כל מערכת הדעת של התורה - זו צורת האדם עצמו. כאן האדם מקביל לדוגמא של מעלה.

התורה נקראת כך משום שעצם הדעת של התורה, כל מערכת השכל המחשבתית של כל התורה כולה, היא קיימת כחובה.

אין בתורה מילה אחת ששייכת למערכת דעת שהיא לא מחייבת. אין ולא יתכן שתהיה מילה אחת שלא ניתנה כחובה, כמצווה.

עצם מערכת הדעת של התורה – כולה חובה.

כבר הזכרנו פה פעם ואני תמיד מתפעל מזה מחדש, רבינו יונה אומר דברי תוכחה. זה ספר מוסר, והוא אומר דברי מוסר: "כי אם שנים רבות יחיה האדם ואילו חיה אלף שנים פעמיים, אחרי שיש מספר לשני, יכלה המספר וסופו כלא היה יהיה, ועולם הגמול אין לו תכלית, כענין שנאמר (איוב טז, כב): "כי שנות מספר יאתיו ואורח לא אשוב אהלוך".

יבואו ימים שאנחנו נעזוב את המקום הזה ונעבור למקום אחר. מה נעשה שם
 אנו לא יודעים. אנו כשלעצמנו כאשר אנו מדברים עם היצר הרע שלנו אנו לא
 יודעים לאן אנו הולכים. הרי לא נהיה פה לעולם. אלה דברי מוסר רגילים.
 כענין שנאמר (איוב טז, כב): "כי שנות מספר יאתיו ואורח לא אשוב אהלוד",
 פירושו שנגיע למקום שממנו לא שבים יותר.
 אף אילו חיה האדם אלף שנים פעמיים – המוסר הזה היה תקף.
 אף כי – קל וחומר – ימי האדם כצל עובר, כענין שנאמר (תהלים צ, י): "ימי
 שנותינו בהם שבעים שנה", ונאמר (שם קמד, ד): "ימיו כצל עובר".
 מה כתוב כאן בפסוק? כתוב כאן קביעת עובדה. "ימיו כצל עובר".
 והוא ממשיך: ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (קהלת רבה א, ג): לא כצלו של
 אילן ולא כצלו של כותל אלא כצל עוף הפורח ועובר.
 זה פירוש הפסוק "ימיו כצל עובר".
 אומר רבינו יונה: רצונם לומר, כי חייב האדם להמשיך העולם הזה בלבבו כצל
 עוף הפורח וברגע קטן עובר.
 זה רצונם לומר? כתוב "ימיו כצל עובר" וזו קביעת עובדה.
 פירוש שאם כתוב בפסוק "ימיו כצל עובר", רוצה לומר – חייב אדם וכו'. זה
 פירוש המילים.
 נמצא שאין מילה אחת בתורה שהיא לא "חייב אדם". אין מילה אחת בתורה
 שאי אפשר לומר עליה "חייב אדם".
 התורה כולה מתחילתה ועד סופה כולה חובה. "חייב אדם".
 גדרי התורה והמצוות הם לא שני גדרים שונים. הלומד שלא על מנת לעשות – נח
 לו שנהפכה שליתו על פניו. כתוב בשם הגר"א ובשם האלשיך משום שבתור עובר
 הוא היה למדן יותר גדול.
 אם בשביל ללמוד לבד, עדיף שיישאר עובר. למה לו להיוולד בכלל.
 כל האומר אין לי אלא תורה – אף תורה אין לו. מפורש בגמרא ונפסק להלכה.
 הגדרים של תורה הם מערכת דעת שמצד עצמה היא חובה. היא חייבת ומחייבת.
 אני רוצה להזכיר כאן משהו בשם רבי חיים מוואלוז'ין, שהיום יום השנה
 לפטירתו. נקריא קטע מדבריו. הוא מאריך ומסביר שהיא קדמה לכל העולמות
 כולם:
 וזה שאמרו ז"ל שהתורה קדמה לעולם, וכמו שכתוב "ואהיה אצלו אמו",
 ואמרו אל תקרי "אמו" אלא "אומן", ובמשלי רבתא: "חכמות בנתה ביתה" –
 זו התורה שבנתה בכל העולמות.
 התורה בנתה את כל העולמות.
 להבין את הדברים האלה לפי ערכנו. מה הפירוש שהתורה בנתה את כל
 העולמות.
 הוא מעתיק מאמר חז"ל בספר הזהר, נשתדל לתרגם, כמו שכתוב בזהר תרומה:
 כאשר ברא הקב"ה את העולם, הסתכל בה באורייתא וברא עלמא. והתורה
 בעצמה צועקת ואומרת: בי הקב"ה ברא את העולם. וכאשר רצה הקב"ה לברוא
 את העולם היה מסתכל בתורה בכל מילה ומילה וברא על פיה את העולם.
 באורייתא כתיב: "בראשית ברא", הסתכל באותה מילה וברא את השמים.
 כביכול הקב"ה הסתכל בפסוק הזה וברא את השמים ואת הארץ.
 איך אנו יכולים להבין את הדברים האלה.

פירוש הדברים הוא כך. ישנה מערכת של "ה' בחכמה יסד ארץ", או "כולם בחכמה עשית". ביאור הדברים שישנה מערכת של חכמה שמצד עצם טבעה היא מחייבת.

זו הצורה שבה יצאה כל הבריאה לפועל.

היינו, מכיון שישנה תורה, אז ישנה מערכת דעת שהיא לא סגורה בתוך עצמה אלא היא בתוך מערכת של חובה. זו מערכת דעת שמחייבת לצאת לפועל. זה נקרא: הסתכל באורייתא וברא עלמא.

זה מה שמסביר רבי חיים. הסתכל באורייתא וברא עלמא, כביכול הקב"ה שמע לתורה, קיים את מצוותה של תורה, וברא את העולם.

בפסוק כתוב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וכביכול הקב"ה ברא את השמים ואת הארץ – משום שכך כתוב בתורה.

הבריאה כולה בנויה על מערכת דעת מחייבת. מערכת הדעת המחייבת היא התורה בעצמה.

מערכת דעת שלימה, וזהו עצמה של המערכת שהיא כולה חובה והיא מחייבת לצאת אל הפועל. היא כולה חובה ומחייבת.

כך נבראה כל הבריאה כולה.

הבריאה אחוזה על הדבר הזה. זהו הבסיס שלה.

הבריאה, עליה נאמר: "כלם בחכמה עשית". מה לחכמה ולבפועל? מה לחכמה ולמעשה?

משום שהחכמה הזאת היא חכמה מחייבת.

זה הרי מובן מאליו שאם "ימיו כצל עובר" – חייב, אז "בראשית ברא אלקים" זה ודאי חייב.

זה הפירוש 'הסתכל באורייתא וברא עלמא'. יש כאן הוצאה לפועל של אותה מערכת דעת. וההוצאה לפועל באה משום שהתורה מחייבת את הדבר הזה.

התורה צווחת לעולם: בי ברא הקב"ה את העולם.

זה לא שיש כאן שתי מערכות, יש תורה ויש בריאה, אלא הבריאה באה מתוך התורה. איך זה בא? משום שהתורה מחייבת.

התורה מלכתחילה, עוד בטרם בריאת העולם היא היתה קיימת כמצוה.

זה דבר מחייב, ודבר מחייב - חייב לצאת לפועל.

זה הפירוש 'חובה'. מחייב לצאת לפועל.

"נעשה ונשמע".

אין כאן שום מעלה יתירה ונוספת, אלא זה עצמה של התורה. התורה לא חלה בשום מקום אחר.

על זה נאמר: 'כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת' משום שאין דבר כזה בעולם. זה דבר שאין לו קיום פה בעולם הזה.

כל אחד יודע את אורך החיים של פטריות. אין לדבר הזה קיום.

התורה היא "עץ חיים". בלי "נעשה ונשמע" הדבר הזה פשוט לא קיים. אין לו אחיזה במציאות. התורה קיימת עד כמה שיש כאן תפיסה של חובה, משום שכאן נמצאת עצם מערכת הדעת המחייבת.

זה מה שקרה כשקבלנו את התורה.

אותו קו שעליו אנו סדורים, הקו שנקרא הקו של החובה שהוא עצם צורתו של האדם ברמ"ח ושס"ה - האדם מחויב.

אני מתכוון לנוסחה שהיא שוות ערך. האדם שווה מחויב. המחויב שווה אדם. אלה כמעט שמות נרדפים. זהו האדם בעצמו כפי שהוא נברא, אבל הקו המחייב והמחויב הוא זה שנכנס בנו. זו השוואת הצורה שבין התורה והאדם. זהו ההשוואה שבין הרמ"ח ושס"ה של האדם, והתרי"ג של התורה. כאן היא השוואת הצורה. צורת האדם היא צורה של מחויב, צורת התורה היא צורה של חובה. אלה הם שתי הצורות שהם שוות אהדדי. כשקבלנו את התורה קבלנו את החובה בעצמה, באופן ש"נעשה ונשמע" זה לא דבר שאפשר לפרוש ממנו. זו התורה בעצמה. כל מי שאין לו את הדבר הזה, אין חכמתו מתקיימת וזה לא תורה.

"נעשה ונשמע", בזמן ששני הכתרים גם יחד נמצאים על הראש, אז פירוש הדבר הוא שכל "נשמע" חייב להשתלשל למעשה. וכל "נעשה" חייב להיות מחובר ל"נשמע".

אין מעשה שהוא לא פועל יוצא של "נשמע", ואין "נשמע" שלא מוציא לפועל מעשה. זה סוד שני הכתרים בשעה שהם נמצאים על ראשינו. חיבור גמור שכל המערכת שלימה מתחילתה ועד סופה.

שברתם "נעשה" הזהרנו ב"נשמע".

שברתם "נעשה", היינו שאנו מסוגלים למעשים שהם לא נובעים מתוך ה"נשמע". זה יש לנו. אנו מלאים את זה. אבל היזהרו ב"נשמע". הכוונה לעולם תזהרו שה"נשמע" יחייב.

"נשמע" שהוא מחובר ל"נעשה" מצד ה"נשמע".

"נשמע" שכל שמיעה צריכה להיות נתפסת כחובה גמורה.

אין הכי נמי, אנו מסוגלים לעשות מעשים שלא באים מכח ה"נשמע", אבל היזהרו ב"נשמע". זהירות ב"נשמע" פירוש שנוהר מלהתדרדר ל"נשמע" שלא מחייב. שנוהר מלהתדרדר לתחושה ותפיסה של פטור.

זו האזהרה הגדולה שברתם "נעשה", ל"נעשה" שיכול להגיע לא מתוך "נשמע", אבל היזהרו ב"נשמע" שה"נשמע" יחייב. אחרת, זאת לא תורה. אחרת פירוש הדבר שפרשנו לגמרי ממעמד הר סיני, חלילה.

כל שמיעה שהיא לא מביאה, איך הדבר הזה מתבצע.

כמו שהסברנו אנו חייבים להישאר עדיין בסוד של "נעשה ונשמע", אמנם לא כלפי "נעשה" שאת זה שברנו, אבל כלפי ה"נשמע" אנו חייבים להישאר באותו סוד, באותו רז שמלאכי השרת משתמשים בו.

הסוד של "נעשה ונשמע" חייב להישאר כלפי ה"נשמע". איך זה מתקיים למעשה?

זה מה שכתוב פה בדברי הרבינו יונה: וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מכילתא בא, יב כח. שמות יב, כח): "וילכו ויעשו בני ישראל", וכי מיד עשו? והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחדש? אלא כיון שקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד.

זאת אומרת כל מקום שה"נשמע" מחייב, ה"נשמע" נחשב כמעשה. אפשר לעשות עוד מעשים, מעשים לא טובים שלא באים מכח "נשמע", אבל שה"נשמע" יחייב - זה צריך תמיד להישאר.

חלילה, כל שחכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת. אבל כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת, שנאמר (שמות כד, ז): "נעשה ונשמע".

נכתב על ידי הרב ישראל ברונשטיין שליט"א